

Η διδασκαλία της γλώσσας μέσα από γνωστικά αντικείμενα του σχολείου- Η προσέγγιση CLIL

Μαρίνα Ματθαιουδάκη, ΑΠΘ, marmat@enl.auth.gr

Χριστίνα Μαλιγκούδη, ΔΠΘ, cmaligko@eled.duth.gr

Content and Language Integrated Learning = CLIL

- Ο όρος CLIL (*Content and Language Integrated Learning*) (Ολοκληρωμένη/ Συνδυασμένη Εκμάθηση Περιεχομένου και Γλώσσας) υιοθετήθηκε το 1994 από το EuroCLIL στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής (Ζάγκα, 2014)
 - Από το 1994 η προσέγγιση CLIL αποτελεί το κύριο εργαλείο για την προώθηση της πολυγλωσσίας στην Ευρώπη (Dalton-Puffer 2007)
-

Από το 'drip feed' στο CLIL

Υπήρχε διάχυτο αίσθημα απογοήτευσης από την ξενόγλωσση εκπαίδευση στην Ευρώπη εξαιτίας των

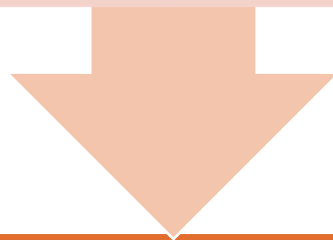
- των χαμηλών επιπέδων γλωσσομάθειας
 - της χαμηλής κινητροδότησης των μαθητών/τριών για την εκμάθηση ξένων γλωσσών
-

Άλλοι παράγοντες οι οποίοι ενοχοποιήθηκαν για τις χαμηλές επιδόσεις των μαθητών/τριών ήταν:

η αυτόνομη και ξεχωριστή διδασκαλία των γνωστικών αντικειμένων σε σχέση με το γλωσσικό μάθημα

η ανεπαρκής μεθοδολογική προσέγγιση κατά τη διδασκαλία των μη γλωσσικών μαθημάτων

* Ιδιαίτερη σημασία για την εκμάθηση μιας Δεύτερης Γλώσσας έχει η παραγωγή λόγου προφορικού και γραπτού, **μέσα από όλα τα γνωστικά αντικείμενα.**

Το CLIL ως εργαλείο προώθησης της πολυγλωσσίας

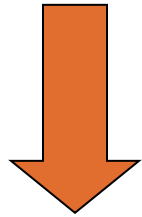
Σύμφωνα με τη Λευκή Βίβλο (1995), κάθε Ευρωπαίος/α πολίτης θα πρέπει να αναπτύξει επικοινωνιακές δεξιότητες σε 3 ευρωπαϊκές γλώσσες: τη «μητρική» του και δύο ξένες γλώσσες (M+2) (The White Paper "*Teaching and Learning - Towards the Learning Society*", 1995)

CLIL

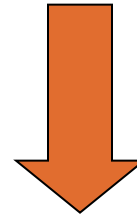
- Το μοντέλο CLIL είναι μία διδακτική προσέγγιση με διπλό σημείο εστίασης:
 - την ξένη γλώσσα
 - το περιεχόμενο των γνωστικών αντικειμένων
 - Η διδασκαλία της ξένης γλώσσας μέσω του περιεχομένου δεν είναι κάτι καινούριο στον χώρο της ξενόγλωσσης εκπαίδευσης
 - Η προσέγγιση CLIL είναι μια νέα (ευρωπαϊκή) εκδοχή του Content-based instruction (CBI)
-

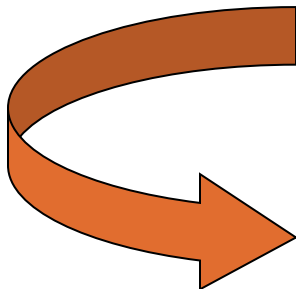
Content & Language Integrated Learning (CLIL)

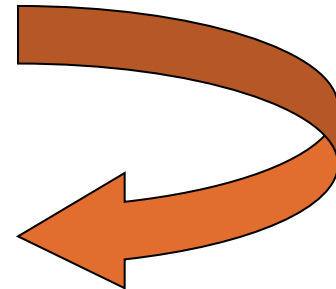
Εκμάθηση
περιεχομένου με τη
χρήση ξένης γλώσσας

Εκμάθηση ξένης
γλώσσας μέσω της
μελέτης ενός γνωστικού
αντικειμένου

Διπλή εστίαση

Ισορροπία μεταξύ γλώσσας και περιεχομένου

Θεωρήθηκε ότι η διπλή αυτή εστίαση δημιουργεί κίνητρα μάθησης και επιδρά θετικά στα μαθησιακά αποτελέσματα διότι...

- ... οι μαθητές/ήτριες εστιάζουν την προσοχή τους στο περιεχόμενο και στο νόημα των κειμένων
 - Προκειμένου όμως να κατανοήσουν το περιεχόμενο, χρειάζεται να αποκωδικοποιήσουν και να κατανοήσουν τα γλωσσικά νοήματα
 - Για τον σκοπό αυτό καταλήγουν να εστιάζουν την προσοχή τους και στη γλώσσα (Γ2)
-

Μετατόπιση από τη διδασκαλία της Γ2 στη διδασκαλία μέσω της Γ2

Η βασική επικοινωνιακή αρχή του CLIL είναι η εξής:

*“... languages are not learned first and then used;
they are learned by being used “*

(Genesee and Lindholm-Leary 2013)

CLIL και μετατοπίσεις

- ✓ **Μετατόπιση εστίασης στην τάξη-** Οι μαθητές/τριες ως χρήστες της γλώσσας και όχι ως μαθητές/τριες της γλώσσας
 - ✓ **Η γλώσσα ως μέσο διδασκαλίας** και όχι μόνο ως γνωστικό αντικείμενο
 - ✓ **Μετατόπιση στη διδακτική μεθοδολογία-** Οι μαθητές/τριες χρησιμοποιούν τη γλώσσα για να μάθουν, ανάπτυξη στρατηγικών μάθησης, καλλιέργεια συνεργατικών δεξιοτήτων και εργασία σε ομάδες
 - ✓ **Συνεργασία ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς** – Φιλολόγος και εκπαιδευτικός άλλων γνωστικών αντικειμένων
 - ✓ **Έμφαση στο λεξιλόγιο,** το οποίο είναι ένας σημαντικός παράγοντας στην εκμάθηση μιας Γ2/ξένης γλώσσας, ιδιαίτερα αφού έχει ολοκληρωθεί η διδασκαλία βασικών γραμματικοσυντακτικών δομών.
-

Ευελιξία και ποικιλομορφία στην εφαρμογή

- Η προσέγγιση CLIL μπορεί να εφαρμοστεί με διαφορετικούς τρόπους και προσαρμόζεται στο κοινωνικο-πολιτισμικό πλαίσιο εφαρμογής της και στις ιδιαιτερότητες του εκάστοτε εκπαιδευτικού συστήματος (Wolff, 2002; Lasagabaster, 2008).
 - Σ' αυτό το χαρακτηριστικό της οφείλεται και η ευρεία διάδοσή της παγκοσμίως (Coyle, Hood & Marsh, 2010).
-

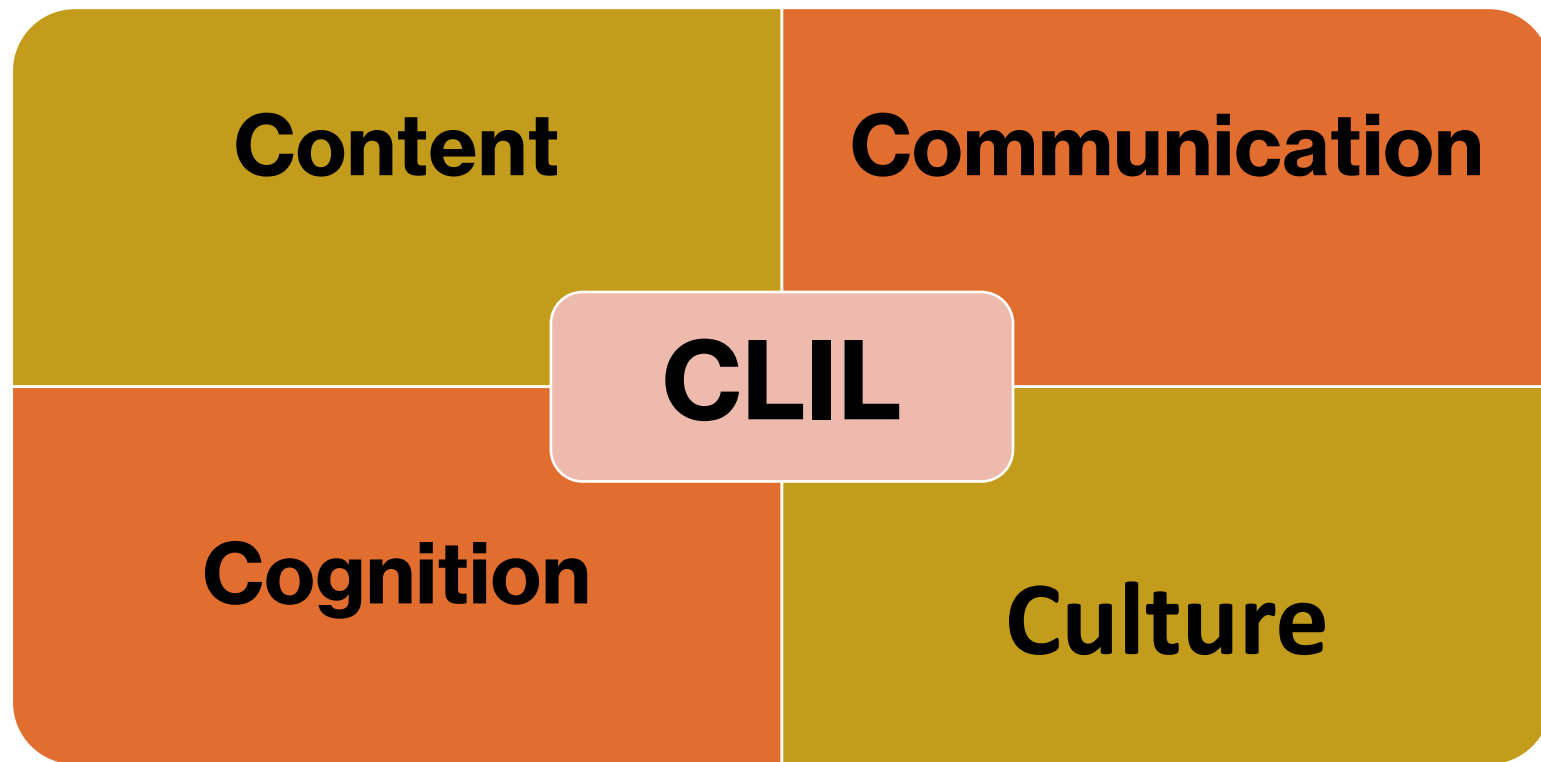
Διδασκαλία του
προγράμματος
σπουδών στη Γ2

Γνωστικά
αντικείμενα στη Γ2

CLIL showers

Μαθήματα
γλώσσας με
εστίαση σε
θεματικές ενότητες

Τα 4Cs: Το θεωρητικό πλαίσιο της προσέγγισης CLIL (Coyle, 1999, 2006)

Content

Αφορά στο γνωστικό αντικείμενο (π.χ. Γεωγραφία, Μαθηματικά, κλπ) ή σε μία θεματική (*περιβάλλον και βιωσιμότητα*), ή σε άλλες περιοχές του αναλυτικού προγράμματος με στόχο τη διεπιστημονικότητα (π.χ. αφήγηση ιστοριών).

Communication

Αφορά στην εκμάθηση (language learning) αλλά και στη χρήση της Γ2 (language using)

Cognition

ανάπτυξη γνωστικών δεξιοτήτων ανώτερης τάξης, (Higher Order Thinking Skills-HOTS) όπως ανάλυση, σύνθεση, κατηγοριοποίηση, κριτική σκέψη, κ.ά

Culture

Το φίλτρο μέσα από το οποίο ερμηνεύουμε τον κόσμο

Βασικές επικοινωνιακές δεξιότητες (BICS) και ακαδημαϊκές γλωσσικές δεξιότητες (CALP)

- Η μέθοδος CLIL μπορεί να ικανοποιήσει σε μεγάλο βαθμό τις ανάγκες των δίγλωσσων μαθητών/τριών που είναι τόσο η **ανάπτυξη επικοινωνιακών (BICS)** όσο και η **ανάπτυξη ακαδημαϊκών δεξιοτήτων (CALP)**.
- Οι βασικές δεξιότητες της επικοινωνίας διευκολύνουν τους/τις δίγλωσσους/ες μαθητές/τριες στις καθημερινές τους συναναστροφές, ενώ οι ακαδημαϊκές δεξιότητες αφορούν την κατάκτηση του επίσημου, σχολικού λόγου που είναι απαραίτητος για την ανταπόκριση των μαθητών συνολικά, στις απαιτήσεις του ΑΠΣ.
- Σύμφωνα με την έρευνα, η κατάκτηση των ΒΔΕΔ απαιτεί μικρό χρονικό διάστημα (1-2 χρόνια), ενώ, αντίθετα, η κατάκτηση των ακαδημαϊκών δεξιοτήτων είναι ιδιαίτερος χρονοβόρα, αφού το χρονικό διάστημα που χρειάζεται για την κατάκτησή τους κυμαίνεται από 5 έως 7 χρόνια (Collier 1989, 1995).

Η ανάπτυξη της ακαδημαϊκής γλωσσικής ικανότητας (1/2)

- Οι νεαροί/ες εν δυνάμει δίγλωσσοι/ες ομιλητές/τριες αποκτούν μέσα σε λίγους μήνες μια σχετική ευχέρεια στη δεύτερη γλώσσα, που τους επιτρέπει να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της καθημερινής επικοινωνίας.
- Ωστόσο, η γλωσσική ικανότητα την οποία απαιτεί η φοίτηση στο σχολείο, είναι κάτι σύνθετο, το οποίο κατακτάται με μόχθο και χρόνο και δεν μεταφέρεται αυτομάτως από την πρώτη γλώσσα που πιθανώς έχει αναπτύξει το παιδί (Χατζηδάκη, 2014).

Η ανάπτυξη της ακαδημαϊκής γλωσσικής ικανότητας (2/2)

- Κατοχή προφορικών και γραπτών επιπέδων ύψους που περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, αυξημένη χρήση της παθητικής φωνής, ονοματοποιήσεις, δείκτες συνοχής των προτάσεων στο γραπτό λόγο κ.λπ. (Cummins 2000: 67).
- Για παράδειγμα, συναντάμε τέτοια παραδείγματα στο μάθημα της Φυσικής (Χατζηδάκη, 2014:3)

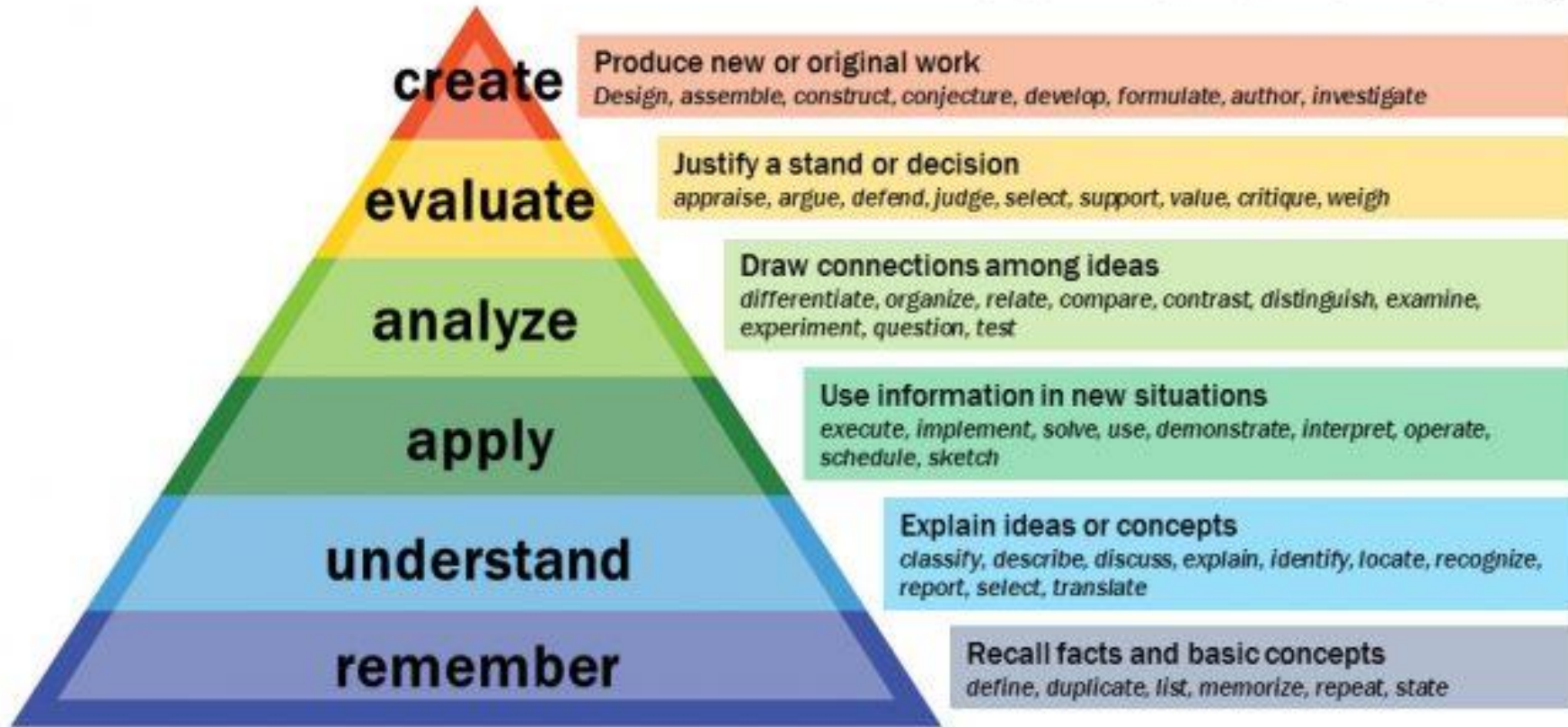
«Η κυτταρική μεμβράνη είναι λεπτή, πορώδης και περιβάλλει το κύτταρο»

«Οι περισσότερες τροφές, για να χρησιμοποιηθούν από τα κύτταρα, πρέπει να μετατραπούν σε πιο απλά συστατικά».

Παράλληλη σχέση και ανάπτυξη

- Η ανάπτυξη των BICS και των CALP απαιτεί διαφορετικές γλωσσικές και γνωστικές διαδικασίες
 - ✓ BICS: σχετίζονται με τις **κατώτερες γνωστικές δεξιότητες** (Lower order thinking skills; Bloom's taxonomy) και την ανάπτυξη λόγου για επικοινωνία σχετικά με οικεία θέματα
 - ✓ CALP: απαιτούν την καλλιέργεια **ανώτερων γνωστικών δεξιοτήτων** (higher order thinking skills), όπως η διατύπωση υποθέσεων, η **ανάλυση και σύνθεση πληροφοριών, αξιολόγηση πληροφορίας και εξαγωγή συμπερασμάτων, κλπ**
-

Bloom's Taxonomy

CLiL

- Το θεωρητικό πλαίσιο των 4C μας δίνει πληροφορίες για το **‘τι’** θα ενσωματώσουμε στη διδασκαλία μας, αλλά όχι για **το ‘πώς’** θα επιτευχθεί αυτή η ενσωμάτωση (γλώσσας και περιεχομένου)
-

Δραστηριότητες για την ανάπτυξη LOTS και HOTS

ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

LOTS (κατώτερες γνωστικές δεξιότητες)			HOTS (ανώτερες γνωστικές δεξιότητες)		
ανάκληση	κατανόηση	εφαρμογή	ανάλυση	αξιολόγηση	δημιουργική σκέψη
Τι βλέπεις στην εικόνα;	Φτιάξε έναν πίνακα με 4 διαφορετικά ζώα που ζουν σ' αυτό το οικοσύστημα	Υπάρχει ένα οικοσύστημα σαν κι αυτό κοντά στο σχολείο; Γιατί/γιατί όχι;	Κοίτα ξανά την εικόνα. Διάλεξε τρία ζώα. Στο οικοσύστημα αυτό, ποια θα μπορούσε να είναι η τροφή τους;	Διάβασε την περιγραφή του πόστερ όπως την έγραψε η συμμαθήτριά σου. Ποιες λέξεις περιγράφουν το οικοσύστημα; Τι θα άλλαζες;	Αν μπορούσες να δημιουργήσεις ένα οικοσύστημα κοντά στο σχολείο σου, ποια φυτά και ζώα θα ζούσαν σ' αυτό;

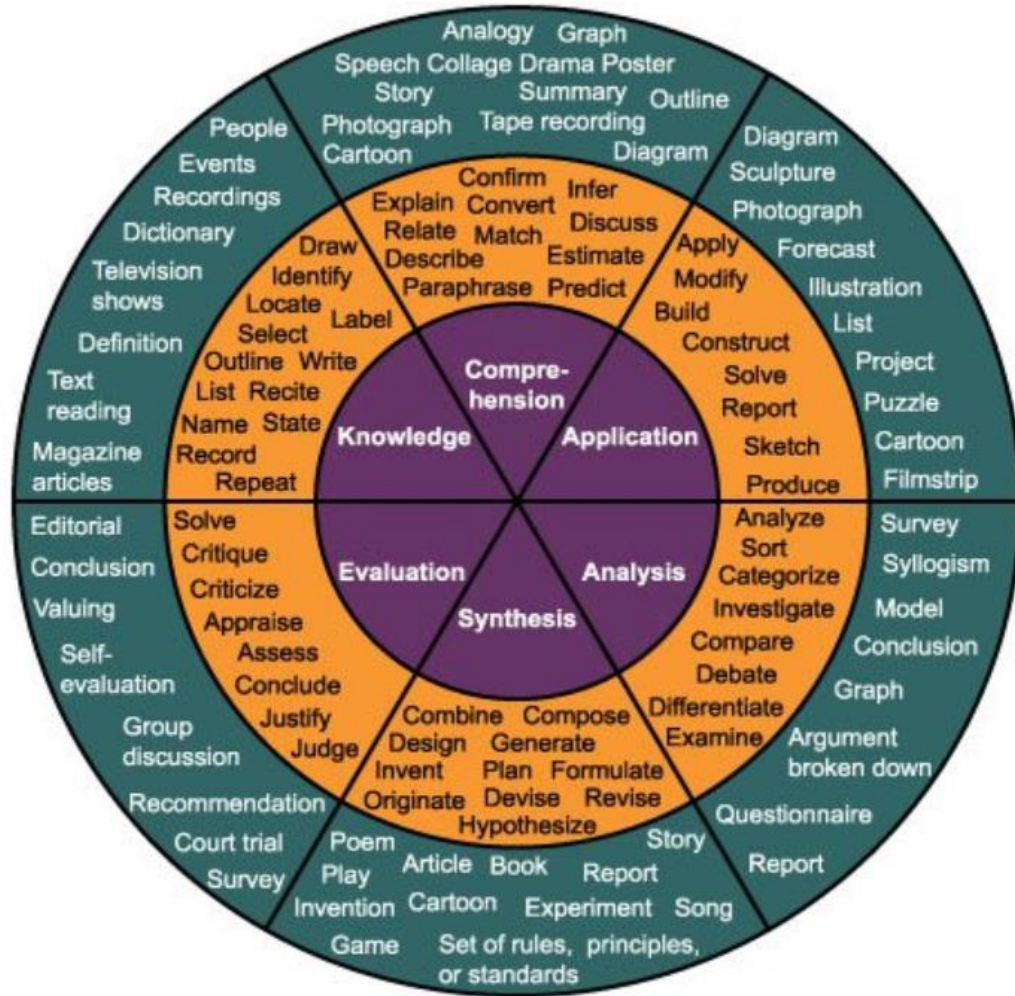
Παράδειγμα από τα μαθηματικά

LOTS ερωτήσεις	Σκοπός	HOTS ερωτήσεις	Σκοπός
Ποιες γωνίες είναι οξείες και ποιες είναι αμβλείες;	Να ελέγξουμε κατανόηση Να κάνουμε επανάληψη	Ποιες από τις παρακάτω περιπτώσεις είναι δυνατές και ποιες όχι; (α) ένα τρίγωνο με δύο αμβλείες γωνίες (β) ένα τετράπλευρο με 4 οξείες γωνίες	Να αναπτύξουμε αναλυτικές και συλλογιστικές δεξιότητες

Από τα LOTS στα HOTS

Ερωτήσεις LOTS	Ερωτήσεις HOTS
Τι συνέβη όταν πρόσθεσα το οξύ;	Μπορείς να εξηγήσεις το σχήμα του γραφήματος;
Τι είναι ηλεκτρισμός;	Πώς θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε τον ηλεκτρισμό για να σχεδιάσουμε ένα χειμερινό σύστημα φωτισμού για ένα θερμοκήπιο;
Πες μου 10 λέξεις που αρχίζουν με 'εν-'	Τι νομίζεις ότι σημαίνει το πρόθημα 'εν'; Γιατί αλλάζει η μορφή του μπροστά από κάποιες λέξεις;
Ποιος ήταν ο D Livingstone?	Με ποιον τρόπο επηρρεάστηκε η καριέρα του D. Livingstone από τα πρώτα χρόνια της ζωής του;

Πώς εφαρμόζεται μέσα στην τάξη (Bloom's wheel);

Μωβ: γνωστικές

δεξιότητες

Πορτοκαλί: γλωσσικές

λειτουργίες

Πράσινο:

δραστηριότητες / υλικό

Διδακτικές στρατηγικές στη δίγλωσση εκπαίδευση

1. Κατανοητή εισερχόμενη πληροφορία
 2. Σκαλωσιά (scaffolding)
 3. Modeling
 - 4. Στρατηγικές για την αύξηση του
γλωσσικού εξερχόμενου**
 5. Ενεργή εμπλοκή μαθητών/τριών
 6. Έλεγχος κατανόησης
-

4. Στρατηγικές για την αύξηση και βελτίωση ποιότητας του γλωσσικού εξερχόμενου

Ρητή διδασκαλία
λεξιλογίου στο
συγκεκριμένο

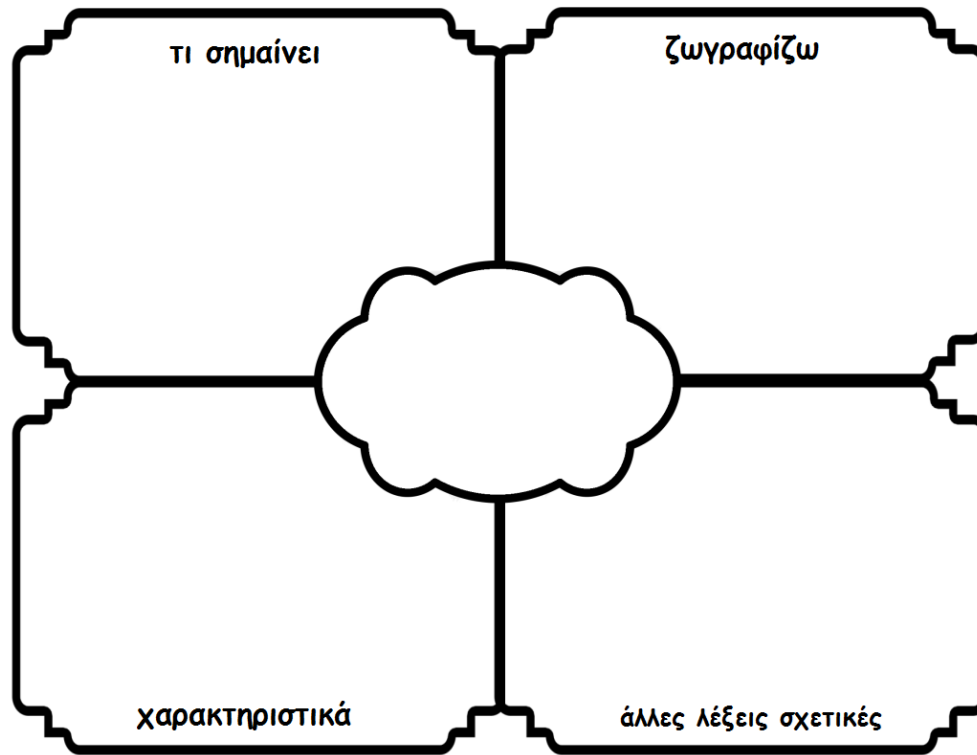
Θεματικοί τοίχοι

Τράπεζες λέξεων

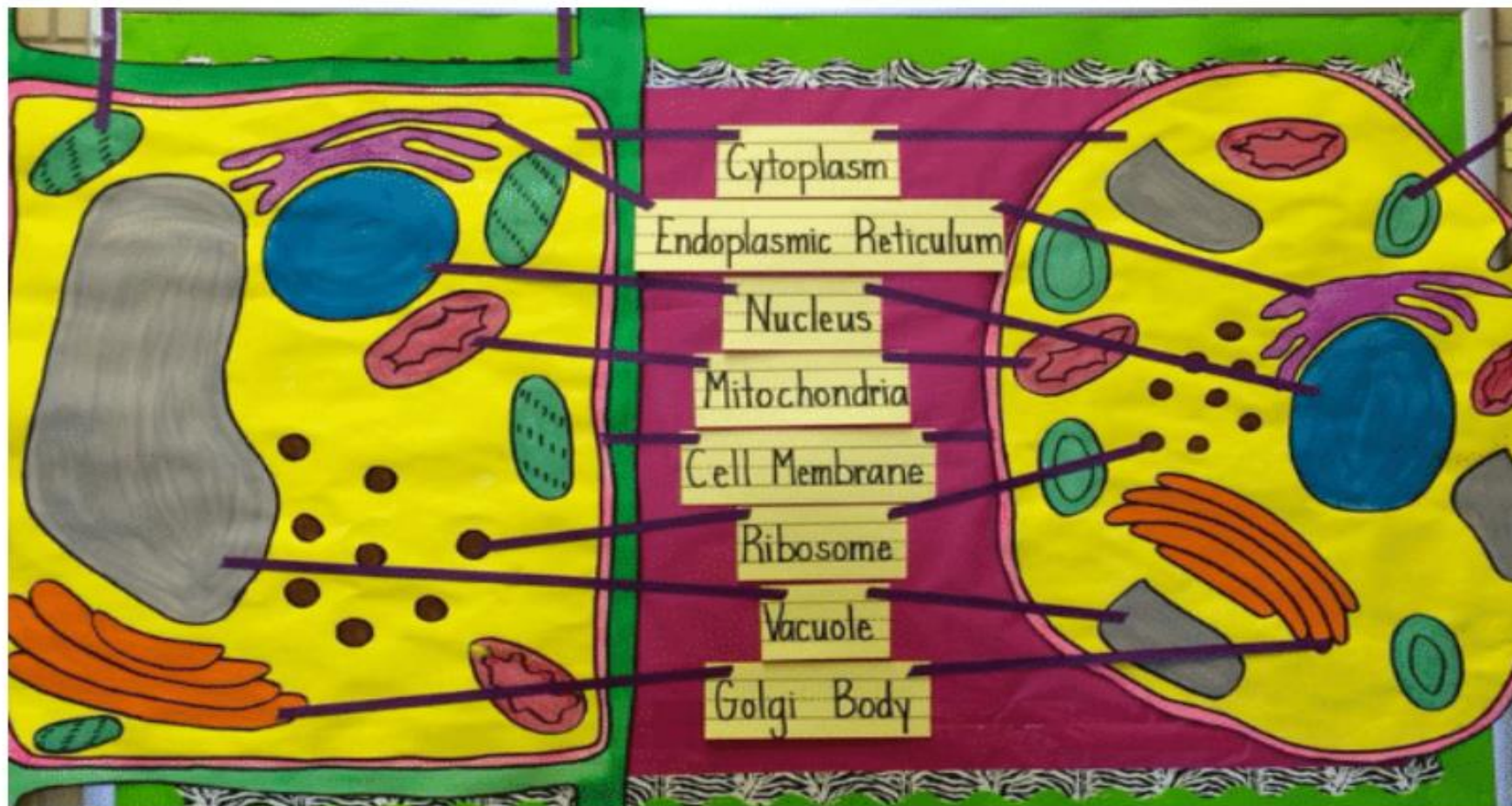
Προτασιακές
δομές (sentence
frames)

Στρατηγικές
οπτικής σκέψης

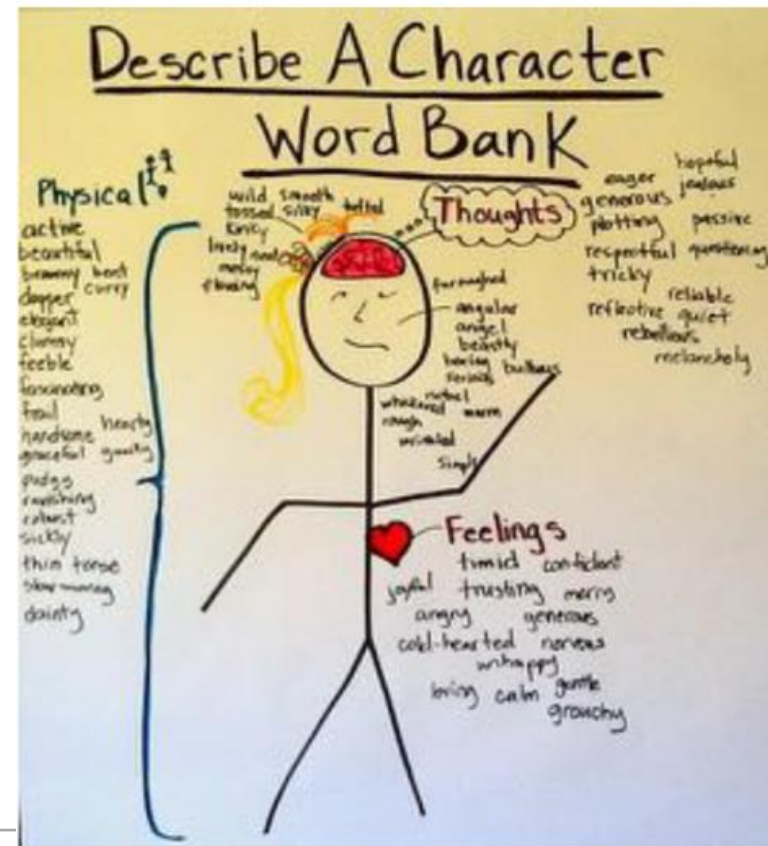
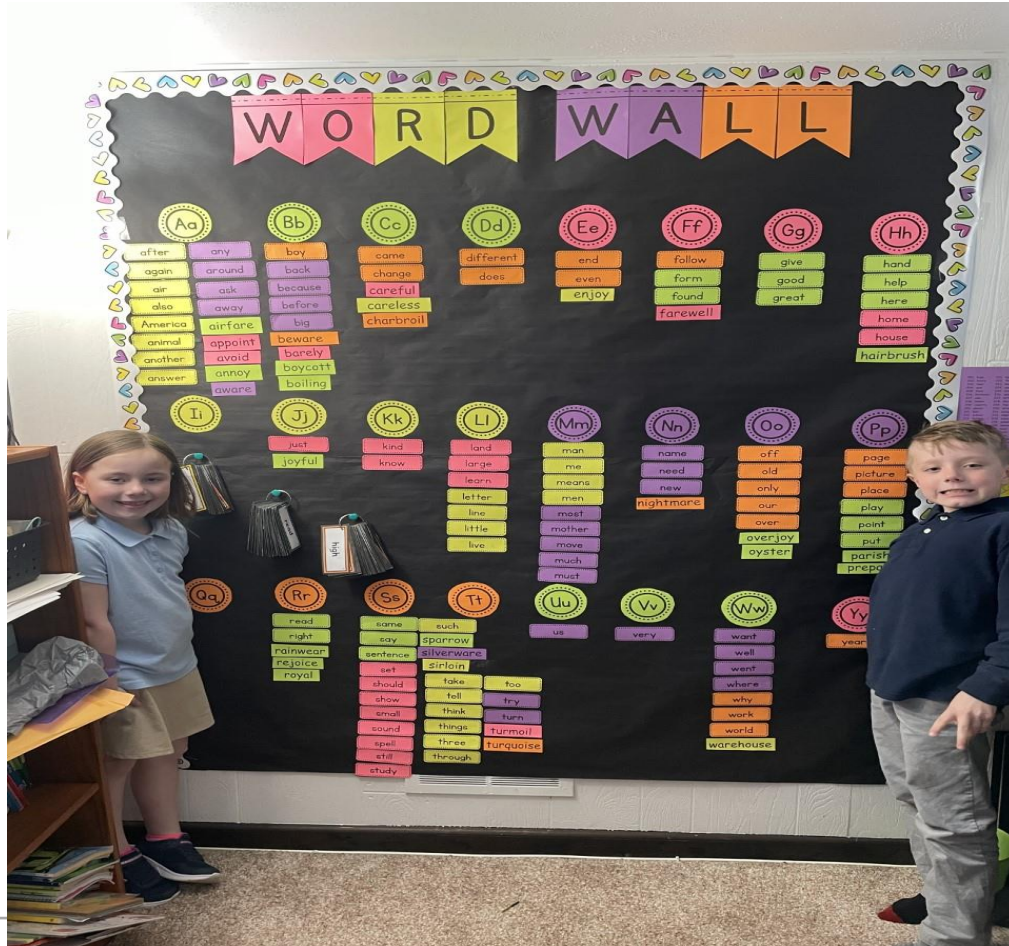
Εστίαση στο λεξιλόγιο: Frayer model

Θεματικός τοίχος για τη Βιολογία

Τράπεζες λέξεων

 <p>αγωγή αγωγός παιδαγωγός νηπιαγωγείο διαγωγή εισαγωγή καταγωγή παραγωγή υδραγωγείο</p>	 <p>αίσθηση αισθάνομαι συναίσθημα προαίσθημα διαίσθηση ψευδαίσθηση ευαίσθητος αναίσθητος</p>	 <p>άλλος αλλού άλλοτε αλλιώς αλλάζω αλλαγή συναλλαγή απαλλαγή</p>
 <p>γη γήπεδο</p> <p>ισόγειο υπόγειο υδρόγειος Μεσόγειος απογείωση προσγείωση</p>	 <p>γωνία γωνιά γωνιακό τρίγωνο τετράγωνο ορθογώνιο διαγώνιος πολύγωνο τριγωνομετρία</p>	 <p>γράμμα γραμμή γραμματική γραμμάριο γραμματόσημο γραμματέας πρόγραμμα υπογραμμίζω σχεδιάγραφο</p>

Προτασιακές δομές (Φυσική, Βιολογία)

Τα δεδομένα
αποδεικνύουν
ότι...

Για να μετρήσουμε
τη θερμοκρασία...

Οι μεταβολές στη
θερμοκρασία
προκαλούν...

Οι τιμές
θερμοκρασίας στο
σχεδιάγραμμα
δείχνουν ότι...

Θα κάνουμε ένα
πείραμα για να
διαπιστώσουμε
εάν....

Προτασιακές δομές ανάλογα με τη γλωσσική λειτουργία

- **Σύγκριση**

- Μία ομοιότητα μεταξύ του και του είναι
- Μία διαφορά μεταξύ του και του είναι

- **Περιγραφή**

- Ο κύριος χαρακτήρας της ιστορίας είναι ο/η..... διότι

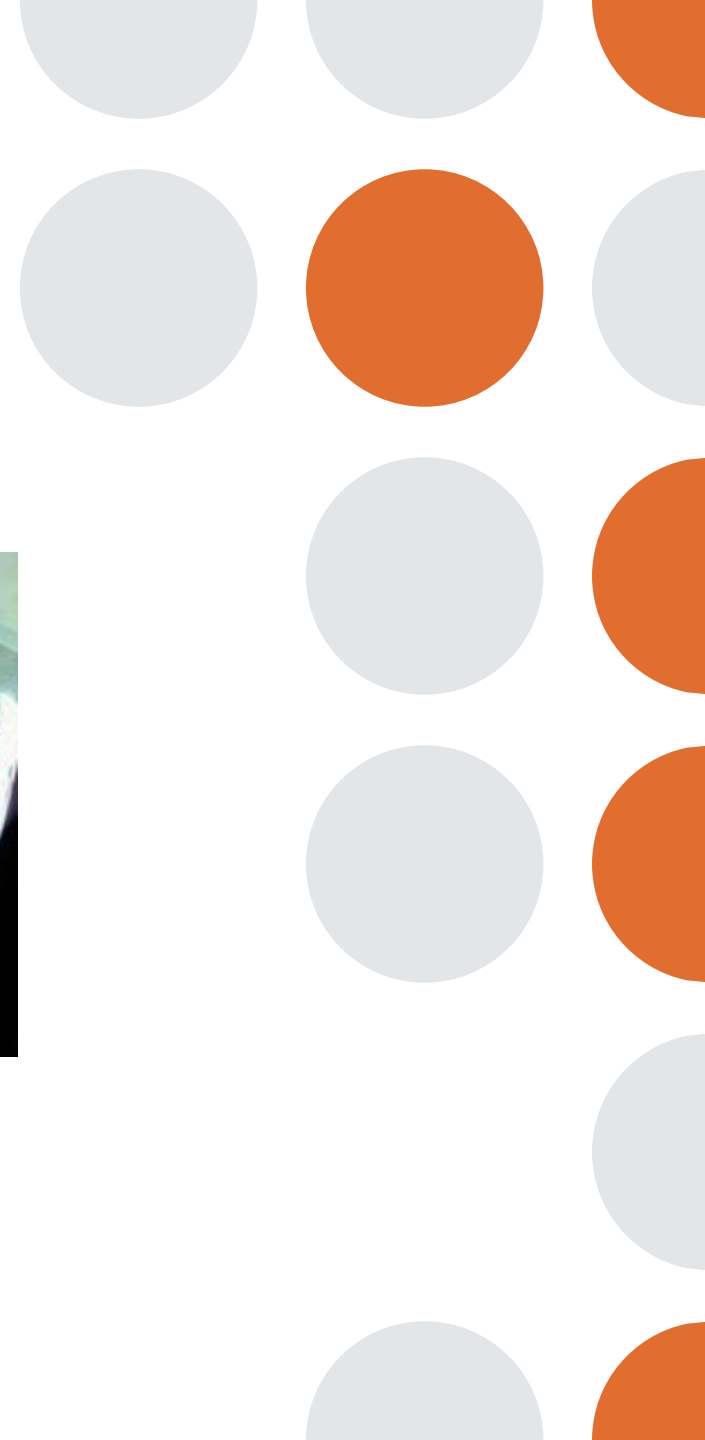
- **Αξιολόγηση**

- Συμφωνώ/Διαφωνώ με τον/την Κατά τη γνώμη μου
-

Visual Thinking Strategies (Στρατηγικές οπτικής σκέψης)

- Τι βλέπετε; Τι νομίζετε ότι είναι; (διατύπωση υποθέσεων)
 - Μοιάζει σαν... διότι....
 - Νομίζω ότι είναι... διότι....
 - Μπορεί να είναι.... διότι.....

Επαλήθευση ή διάψευση της υπόθεσης

- Έκανα λάθος. Νόμιζα ότι ήταν.... αλλά είναι...
- Στην αρχή νόμιζα ότι ήταν....
- Φαινόταν σαν διότι

Για την ανάπτυξη περιγραφικού και αφηγηματικού λόγου

- Πόσους ανθρώπους βλέπεις;
- Είναι άνδρες ή γυναίκες;
- Ποια είναι η ηλικία τους, νομίζεις;
- Τι φορούν;
- Μπορείς να τους περιγράψεις; (σοβαροί, λυπημένοι, κλπ)
- Πού νομίζεις ότι βρίσκονται;
- Νομίζεις ότι δουλεύουν; Τι δουλειά νομίζεις ότι μπορεί να κάνουν;
- Τι νομίζεις ότι συνέβη 5 λεπτά πριν απ' αυτή τη σκηνή;
- Τι συμβαίνει τώρα;
- Τι νομίζεις ότι λένε ο ένας στον άλλον;
- Φαντάσου ότι αυτή είναι μια σκηνή από έργο. Γράψε το κείμενο για τον κάθε 'ηθοποιό' της σκηνής.

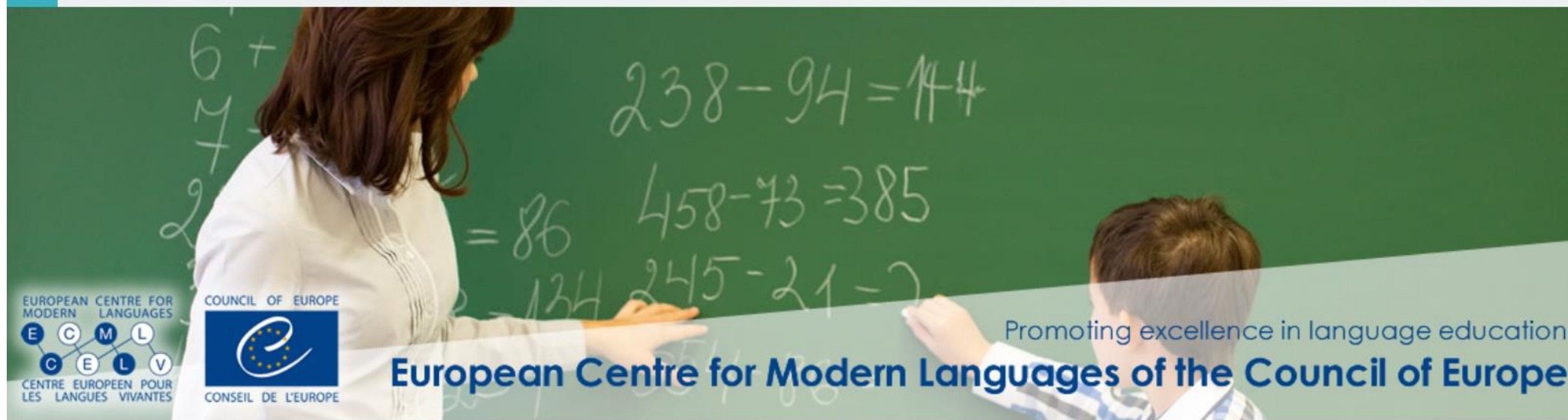

Πρόσφατες εξελίξεις στην προσέγγιση CLIL

- **Πρόγραμμα ECML: CLIL LOTE**
 - Στόχος η προώθηση της χρήσης γλωσσών **εκτός της αγγλικής** στην προσέγγιση CLIL
 - <https://www.ecml.at/ECML-Programme/Programme2020-2023/CLILinlanguagesotherthanEnglish/tabid/4298/language/en-GB/Default.aspx>

CEFR linked descriptors for CLIL

[OME](#) > [PROGRAMME](#) > [PROGRAMME 2012-2016](#) > [LANGUAGE DESCRIPTORS](#)

Language skills for successful subject learning
CEFR linked descriptors for mathematics and history/civics

language
descriptors

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Collier, V.P. (1989). 'How long? A synthesis of research on academic achievement in second Language'. *TESOL Quarterly*, 23: 509-31.
- Coyle, D., Hood, P., & Marsh, D. (2010). *CLIL: Content and Language Integrated Learning (CLIL)*. Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781009024549
- Coyle, D. A. (2005). *Developing CLIL: Towards a theory of practice*. Monograph 6, APAC, Barcelona, Spain.
- Dalton –Puffer, C. (2007). *Discourse in Content and Language Integrated Learning (CLIL) Classrooms*. Amsterdam: John Benjamins.
- Lightbown, P. (2014). *Focus on Content-Based Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- Mattheoudakis, M., Alexiou, T. & Ziaka, I. (2018). The impact of CLIL instruction on content learning: evidence from the Greek context. *International Journal of Innovation in Education* 5(2):92-109. DOI:10.1504/IJIE.2018.097850
- Χατζηδάκη, Α. (2014). Η ανάπτυξη της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας μέσα στις συμβατικές σχολικές τάξεις. Στο Ε. Κατσαρού & Μ. Λιακοπούλου (Επιμ.), *Θέματα διδασκαλίας και αγωγής στο πολυπολιτισμικό σχολείο*. ΑΠΘ, Εκπαίδευση παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών.
-

Ευχαριστούμε πολύ!
Thank you!

